הלכה · משנה תורה · מפרשים · שורשי הים · ספר נזיקין

שורשי הים על משנה תורה, הלכות נזקי ממון

רבי יצחק מאיו

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שורשי הים על משנה תורה, הלכות נזקי ממון

רבי יצחק מאיו

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שורשי-הים-על-משנה-תורה-הלכות-נזקי-ממון/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק ג 4
הלכה יא 4
פרק י 18
הלכה ה 18

פרק ג

הלכה יא

שורש מבריח ארי מנכסי חבירו ופורע חובו בהמה **שהוחלקה באבן או במי רגליה ונפל' לגינה ונחבטה או שאכלה משלמת מה שנהנית כו'**. ע"כ. הכי איתא בפרק הכונס דנ"ח עלה דתני במתני' נפלה לגינ' ונהנית משלמת מה שנהנית ואמרינן עלה בגמרא בנחבטה (ופרש"י שנחבטה קאמר שנחבטה על התבואה ושקעתן בקרקע והפסידה התבואה והיא נהנית שלא לקתה גופה בקרקע) ולא מיבעיא קאמר ל"מ אכלה דמשלמת מיהא מה שנהנית אע"ג דלא פשע בשמירתה דהא נהנית אבל בנחבטה דאפילו בההיא היזיקה אנוסה הואי ומבריח ארי מנכסי חבירו הוא ומה שנהנית נמי לא משלם קמ"ל ופרכינן ואימא ה"נ דהו"ל מבריח ארי ואמאי בנחבטה משלם מה שנהנית ומשני מאמ"ח מדעתו האי שלא מדעתו א"נ מאמ"ח לית ליה פסידא האי אית ליה פסידא ע"כ והנה מפשט השמועה משמע דלפי תי' הא' הכל תלוי בדעתו ושלא מדעתו דכל שהציל ממון מדעתו של מציל בין אית ליה פסידא בין לית ליה פסידא חשיב מאמ"ח ופטור הניצול מלשלם ולפי תי' הב' של א"נ הכל תלוי בין אית ליה פסידא בין לית ליה פסידא דהיכא דאית ליה פסידא להציל ממון חבירו בין שיהיה מדעתו של מציל בין שלא יהיה מדעתו של מציל חייב הניצול לשלם והיכא דלית ליה פסידא למציל בין שהציל מדעתו בין שלא הציל מדעתו אינו חייב הניצול לשלם אפי' שכר טורחו ואם האמת כן ק' בפורע חובו של חבירו אמרו בר"פ שני דייני גזרות דק"ז ע"א ובר"פ אין בין המודר דל"ג דחשיב לחנן מבריח ארי מנכסי חבירו ופטור הלוה לשלם לו ולפי תי' הא' ניחא דכיון דהוי מדעתו של מציל אפי' דאית ליה פסידא פטור הלוה: אבל לפי תירוץ הא"נ ק' דכיון דהכל תלוי בפסידא אמאי פטור הלוה הא כיון דאית ליה פסידא לפורע אפי' שפרע מדעתו הו"ל לחיוביה ללוה לשלם כיון דכל דאית ליה פסידא לא חשיב מאמ"ח ומתוך קושיא זו כתבו התוס' שם ד"ה א"נ דכונת הש"ס בתירוץ הא"נ אינו לומר דהכל תלוי בדעתו דכל דאית ליה פסידא אפי' מדעתו חייב אלא ה"ק א"נ אפי' מאמ"ח שלא מדעתו נמי חשיב מבריח ופטור אלא היכא דלית ליה פסידא כגון שהכריחוהו להבריח אמנ"ח דכיון דלית ליה פסידא פטור משכר טורחו נמי. אבל היכא שהכריחוהו שלא מדעתו דלית ליה פסידא לא חשיב מבריח וחייב לשלם לו ונמצא דלפי תירוץ הא"נ כשהוא מדעתו אפי' אית ליה פסידא פטור והיינו ההיא דפורע חובו של חבירו של"מ וכשהוא שלא מדעתו של מציל ואית ליה פסידא ג"כ חייב לשלם ולא חשיב מבריח ארי ואי לית ליה פסידא אפי' שהוא שלא מדעתו פטור מלשלם דחשיב כמבריח ארי מדעתו ושוב הוקשה להם להתוס' דכיון

דלפום מסוגיין מבואר יוצא דכל שהוא מדעתו אפילו אית ליה פסידא חשיב מבריח ארי איך אמרו בסוף השוכר את הפועלים דצ"ד דש"ח שהי"ל לקדם במקלו' ולא קדם חייב ומפרש"י ש"ח בחינם ש"ש בשכר ומסקי' דחוזר ונותן מבה"ב ומשמע דש"ח אינו חייב לקדם: אבל אם קדם בשכר דשפיר עבד ונוטלין לו מה שהוציא ומסתברא דה"ה איניש דעלמא שאינו שומר וגם שכר עצמו הוא נוטל ועוד אמרי' בהגוזל בתרא דקט"ו שטף נהר חמורו וחמור חבירו והניח שלו והציל את ש"ח אין לו אלא שכרו ושכרו מיהא שקיל ולא אמרי' מאמ"ח בעלמא הוא וכן משיב אבידה שנותני' לו שכר כפועל בטל כדאמרי' במציעא דל"א דלא אמרי' דלהוי כמ"א בעלמא כיון דהוי מדעתו ותרצו בשם ר"י דהא דאמרי' דכל שהוא מדעתו חשיב מ"א ופטור מלשלם היינו היכא שההצלה היא מהפסד שאינו ברור כל כך ואינו מצילו אלא מצער ודאגה בעלמא שמא יבא לידי הפסד גמור כגון שהארי רחוק ואינו יודע בריא אם יבא כאן או לא אבל אם הדבר ברור שיבא לידי הפסד ולידי דריסת הארי או מציל מפי ארי עצמו אז ודאי נוטל שכרו והיינו ההיא דש"ח שהיה לו לקדם וכן ההיא דשטף נהר חמורו וההיא דמשיב אבידה שנוטל עליו שכר אבל פורע חובו של חבירו אינו מהפסד כמו שהיה הלוה לפרוע אינו חשוב הפסד שהרי נתחייב לו ואינו מצילו אלא מצער בעלמא וחשיב מ"א א"נ כדאמרי' בירוש' מפייסנא הוינא ליה וכן בנחבטה בהמה בתבואת חבירו אלו היה מדעתו של בעל הגינה וכן אם לא היה לו פסידא אפי' שלא מדעתו נמי הוה חשיב מ"א אע"ג דהציל את הבהמה בתבואתו מנזק ברור שהיתה נחבטת בקרקע והו"ל לש"ס למימר דלהכי חייב לשלם מה שנהנית משום שבריא הזיקא וכל כה"ג לא חשיב מ"א מיירי הש"ס שהצילו מצער בעלמא שאין בעל הבהמה רוצה שתחבט בהמתו בארץ ותצטער אע"פ שלא היו דמיה נפחתי' בכך ולכך היה נחשב מ"א אי הוה מדעתו או שלא מדעתו ולא הו"ל פסידא יע"ש:

אשר ע"כ אני תמיה על הרב הגדול מוהרימ"ט ז"ל בחי' לכתובות בפ' שני דייני גזרות דק"ז ד"ה חנן כו' דעמ"ש שם התו' בשם ר"ת דס"ל דהא דאמרו הפורע חוב שלו פטור דוקא בפורע חוב מזונות אשתו משום דאפשר לה לצמצם במזונותיה אבל שאר חובות של מלוה חייב לכ"ע דאי אפשר לה להיפטר ועפ"ז ניחא להו ההיא דש"ח שקדם במקלות וכן ההיא דהשבת אבידה שנוטל שכרו כפועל בטל וכן ההיא דשטף נהר חמורו דאי אפשר להיפטר מאותו חוב יע"ש והוק' לו להרב דלפ"ז מאי פריך הש"ס בפ' הכונס גבי נחבטה ואימא ה"נ דהו"ל מ"א והוצרך לשנויי מ"א מדעתו כו' והשתא לדברי ר"ת לימא מ"א לא קריא הזיקא שיכולה האשה לצמצם ולהתפרנס בדוחק נפלה לגינה בריא היזיקא דדמייא דפורע שאר חובו דעלמא דחייב משום דבריא היזיקא והניחה בצ"ע

ותמהני איך לא שלטו ביה עיני דמר בדברי התוס' הללו דפ' הכונס שכתבו בהדייא דהא דנחבטה נמי מיירי בדלא בריא היזיקא דאפי' אם נחבטה בקרקע לא היו נפחתי' דמיה ולא הציל התבואה את הבהמה אלא מצער בעלמא שאין אדם רוצה שתצטער בהמתו ולכך אם היה ההצלה הזאת מדעתו של בעל הגינה או אם לא היה לו הפסד בתבואה אע"פ שלא היה מדעתו היה פטור וכעין זה ראיתי להר"ב בני יעקב בתשו' סי' ד' דקצ"ג ע"א ד"ה וזה שתמה על הר"ב תומת ישרים סי' ק"ן יע"ש וצ"ע:

ודע דבסברא הלזו דס"ל לר"ת דהא דאמרי' דפורע חובו ש"ח הוא פטור לא איירי אלא בפורע חוב מזונות אשתו הנה הטור ז"ל בח"מ בסי' קכ"ח כתב וז"ל הפורע חובו של חבירו אין צריך לשלם לו אפי' אם המלוה היה דוחקו לפרוע ולא עוד אלא אפי' היה ללוה משכון ביד המלוה והלך זה ופרע למלוה ונטל המשכון צריך להחזיר ללוה ופירש"י דבכל חוב איירי וכ"כ הרמב"ם בפכ"ו מה' מלוה אבל ר"ת פי' דלא איירי אלא בפורע חוב מזונות אשתו כו' אבל בשאר חובו לא וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל עכ"ל הנה עיקר מחלוקת זה הביאוהו התוס' בפ' שני דייני גזרות דק"ח ד"ה הא מני חנן היא כו' וכתבו דר"ח ג"כ קאי בשיטת ר"ת ז"ל דפי' ההוא דפורע חובו בפורע חוב מזונות אשתו ובשם ריב"א כתבו דקאי בשיטת רש"י והוכיח כן מדברי הירוש' ובפ' אין בין המודר דל"ג ע"ב ד"ה חנן הביאו ב' הפירושי' סתם ולא הכריעו יע"ש והרא"ש ז"ל בפ' שני דייני גזרות הביא דברי התוס' כדמותם ולא הכריע אמנם בפי' למ' נדרי' דל"ג עמ"ש חנן היא כתב דה"ה בכל חוב שעליו ועמד זה ופרעו וזה לא א"ל הלויני אינו חייב לו כלום וסיים כך פי' רש"י בפ' בתרא דכתובות יע"ש:

ונראה שדעתו לפרש כפי' רש"י ועיין בקיצור פסקי הרא"ש בפ' שני דייני גזרות סי' ח' שהביא ס' ר"ת ואח"כ הביא ס' רש"י ז"ל כנראה דס"ל דספוקי מספ"ל להרא"ש לענין דינא ולא הכריע וכבר תמה מרן ב"י ז"ל בח"מ סי' הנז' ובי"ד סי' רכ"א עמ"ש הטור דמסקנת הרא"ש כר"ת דהיכן מצא כן להרא"ש ז"ל דאדרבא ממ"ש בפי' לנדרים כפי' רש"י וכן ממ"ש עוד שם בכתובות אהא דאמרי' שני דברי' שאמר חנן הלכה כמותו וכיוצא בו כתב כיוצא בו דחנן דאמר לעיל הא מני חנן היא כו' קמ"ל כיוצא בשאר חובות דעלמא דהלכה כמותו גם מוהרא"ש בתשו' סי' ע"ו הוק' לו בדברי הטור ממ"ש הרא"ש בתשו' כלל ע"ג סי' ט' על ב' שלוו ונעשו אחראין כו' וכתב וז"ל והא דאמרי' הפורע חובו של חבירו הפסיד מעותיו היינו חוב דמדעתו קם ופרע ולא היה מוכרח לכך דהוי כמו מ"א אבל היכא דמתחי' נעשו אחראין וערבאי' זה לזה אין כאן מ"א וצריך חבירו לפרוע חלקו עכ"ל הרי מבואר שאין דעת הרא"ש כר"ת ז"ל ממה שפנה אל חילוקי' אחרי' והניח

דברי הטור וצ"ע:

ולדידי ק"ל עוד בדברי הטור לפי מ"ש הוא ז"ל דמסקנת הרי"ף כר"ת מה זה שהוק' לו בי"ד סי' רכ"א על מ"ש אביו הרא"ש עלה דמתני' דזן את בניו ואת בנותיו דפי' ר"ת ז"ל דהיינו כזן אותם לפניו והוא במדינה וכיון שזן אותם בפניו ואינו אומר כלום דרך מתנה הוא ואינו חייב לפרוע דלא הוייא הנאה כיון שאם לא היה זונה היתה מצמצמת ומפרנסת ממעשה ידיה וי"מ דמיירי כשהבעל נותן לה צורכה וזה מענגה במזונות יתירים אבל בענין אחר לא וכתב הטור וז"ל וא"א הרא"ש הביא כל אלו המ' בפסקיו ואני תמה דכל זה אין צורך אלא לרבנן אבל לחנן מותר בכל ענין דהלכתא כוותיה וכ"כ הרמב"ם עכ"ל והנה דברי הרא"ש הללו שהביא הטור הם בפסקיו שם בפ' אין בין המודר דל"ז וז"ל וזן את אשתו כו' משמע דאתייא אפילו כרבנן מדלא קאמר הא מני חנן היא כדקאמר לעיל ואומר ר"ת ז"ל דמיירי כשזן את אשתו לפניו דכיון שהוא במדינה כו' וי"מ כו' עכ"ל: ואיכא למימר שפיר דמפני שהרא"ש ז"ל מפ' ההיא דאמרי' לעיל הא מני חנן וכמו שפי' ר"ת ז"ל דפורע חובו דמתני' מיירי בפורע חוב מזונות אשתו וזן אותה לזה הוקש' לו דהך מתני' משנה שאינה צריכה היא דכב' תני לה לעיל בפורע את חובו לדעת רב הושעיא דאמר הא מני חנן היא ופורע חובו היינו זן את אשתו ועוד דהו"ל להש"ס לפרש מתני' דהכא כחנן אפי' לרבא דמפ' לעיל ההיא דפ"ח אפי' כרבנן וכשלוה ע"מ שלא לפרוע דהך מתני' אתייא כחנן לכ"ע ולזה תריץ יתיב דהך מתני' מילתא אחריתי היא דמיירי כשזן את אשתו בפניו ולחנן הוי חידושא דאע"פ שמפרנסן לפניו ואינו מוחהו אפי"ה חשבינן ליה כמבריח ארי ופטור ולרבנן נמי כיון שלא התנה עם הבעל מתנה הוא דיהיב לה ופטור כיון שהיתה יכולה לצמצם במזונותיה ואין כאן הנאה ועל שם י"מ תירץ דמתני' אתייא כרבנן דמיירי כשנותן לה מזונות יתרי' באופן דשפיר איכא למימר דהרא"ש ז"ל לא הוצרך לפרש מתני' בהני פירושי אלא כדי ליישב דלא תהוי משנה שאינה צריכה לפי פי' ר"ת ז"ל דהאי מתני' דפורע חובו דמיירי בחוב אשתו וכמו שכן הוקשה להם להתוס' ז"ל שם בפרק אין בין המודר ד"ה חנן ותי' כן דלחנן אשמועינן חידושא דחשיב מ"א אפי' בזן אשתו לפניו יע"ש ואה"ן דלענין דינא ס"ל להרא"ש למאי דקי"ל כחנן פטור בכל ענין ומאי קא ק"ל וצ"ע:

וראיתי להרב פו"ד בדרישה ס"נ שכתב דחיליה דהטור בדעת הרא"ש דס"ל כדעת ר"ת ז"ל הוא ממ"ש בפסקיו בפ' אין בין המודר בההיא דפורע לו חובו כאוקמתא דרבא דמוקי לה אפי' כרבנן וכשהלוהו ע"מ שלא לפרוע כלומר שלא יגשנו המלוה לפרוע לו אלא לכשירצה הלוה יפרענו ולא הביא אוקמתא דרב הושעיא דמוקי לה כחנן יע"ש

ומינה משמע דכשהלוה לפרוע אסו' לפרוע חובו של מודר וזה אינו לפו' מאי דקי"ל כחנן אמנם אי נאמר דהרא"ש ס"ל כר"ת ז"ל ניחא דלר' הושעיא מתני' בפורע חוב מזונות אשתו דוקא ולרבא בכל חוב מיירי ובע"מ שלא לפרוע ולהכי ניחא ליה טפי אוקמתא זו דפורע חובו סתמא משמע בכל חוב דעלמא וע"כ דמיירי בשהלוהו ע"מ שלא לפרוע וכל שהלוהו סתמא בין לרב הושעיא בין לרבא אסור דלא חשיב מ"א לדעת ר"ת ומ"ש בפי' לפ' אין בין המודר כפי' רש"י אין זו הכרח כיון דלא כתב כן לענין הלכה וכן מ"ש בפסקיו בכלל ע"ב ס"ט הוא לדעת השואל דסובר כהרמב"ם דפורע חובו ש"ח מיירי בחוב דעלמא יע"ש:

ולע"ד עדיין אין זה הכרח לומר דמסקנת הרא"ש הוא כר"ת דאפשר דהרא"ש ספוקי מספ"ל לענין דינא אי כפי' רש"י עיקר או כפי' ר"ת הילכך לענין מודר הנאה דהוי מידי דאיסורא אזיל בתר פירוש ר"ת ז"ל לחומרא ולענין ממונא המוחזק ידו על העליונה ואם הלוה מוחזק לא מחייבינן ליה לפרוע למי שפרע בעדו דמצי למימר קי"ל כרש"י ודעימיה דפורע חובו ש"ח בכל חוב מיירי אמנם אם הפורע תפוס משל לוה לא מחייבינן ליה ואפשר לומר בדוחק שזו היתה כונת הטור במ"ש ומסקנת א"א הרא"ש כר"ת כלומר דחושש לסברתו שלא להוציא מיד המוחזק:

עוד ראיתי למהר"א ששון ז"ל בסימן ע"ו שהוקשה לו לסברת ר"ת ז"ל מאותה שאמרו בירושלמי שם בריש פרק שני דייני גזירות ובפרק הגוזל בתרא עלה דמתניתין דהגוזל שדה ונטלוה מסיקי' דהביאו מחלוקת ריב"ל ורב בנתפס ע"ח וקאמר דרב אמר כל הנתפס על חבירו חייב ליתן לו חיליה דרב מן הדא הגוזל שדה ונטלוה מסיקי' כו' ולא שמע מר דאמר ר"י קנס קנסו לגזלן ע"כ ופי' הרב שדה יאושע ז"ל וז"ל חיליה דרב כחו וראייתו מהא דתנן בפ' הגוזל בתרא הגוזל שדה ונטלוה מסיקי' אי מחמת הגזלן הוא חייב להעמיד לו שדה הרי שנתפס על חבירו וחייב לפרוע לו ולא שמיע ליה דלא ראיה היא זו דשאני גזלן דאע"פ דאינו חייב קנסו רבנן ביה כדמקשה התם התלמודא והלא אין הקרקע נגזלת ולמה אמרו חייב להעמיד לו שדה קנס קנסוהו אבל במקום דלא שייך קנס אימור דאינו חייב לפרוע עכ"ל: וכ"פ הרא"ש בפ' שני דייני גזרות בפי' הירושלמי מבוארי' דבריו דעיקר ראייתו של רב הוא דכל שתפסו הקרקע של הנגזל הו"ל כאלו כפאוהו לנגזל עצמו מחמת הגזלן ונתן בעבורו קרקע זה ומשו"ה חייב הגזלן להעמיד לנגזל שדה אחר וע"ז דחו בש"ס דהתם שאני דכיון שגזלו מתחילה הגזלן קנסו אותו להעמיד לו שדה אחר כל שנטלוהו ממנו מסיקי' עד שלא העמידו תחילה ביד הנגזל וצריך לומר דהירוש' הלזה אינו סובר כפי' הש"ס דידן דהגזלן עצמו אחויי אחוי האי

ארעתא למסיקי' דא"כ מאי ראיה מייתי הרב מהכא לדין נתפס על חבירו דהתם שאני דחבירו לא היה שם בשעת שנתפס זה ולא נתן ממון הנתפס בידו ליד הב"ח ולהכי מצי אמר ליה חבירו הנתפס מי זה אמר לך שתשלם בעבורי ואפי' אנסוך אבל הכא שזה מסר ממון הנתפס בידו חייב אלא ודאי דהירושלמי סובר דה"נ הגזלן לא הראה להם קרקע זה אלא המסיקי' באו מעצמם ונטלוהו מחמת הגזלן על סמך שהגזלן יעמיד שדה אחר בעליו ולהכי חשי' כנתפס למאי דקי"ל כריב"ל וכמו שפסק רבינו בפ"ח מה' חובל ומזיק ה"ו והטור בח"מ סי' קכ"ח סמוך לזה וז"ל מי שמשכנו אותו לפרוע בשביל חבירו פטור מלשלם לו אא"כ משכנוהו בשביל המס ומה שיש לדקדק בראית הרב הלזו עיין למוהר"א ששון ז"ל בסי' ע"ו דנ"ח ע"ד:

והשתא לדעת ר"ת שסובר דפורע חובו ש"ח דעלמא חייב לשלם לו למה אמר ריב"ל אין לך נתפס על חבירו וחייב לשלם לו אלא בארנון וגולגלת והלא אף בפורע חובו ש"ח נמי חייב לשלם לו ועל הטור ז"ל ק' טפי דמאחר שסיים וכתב שמסקנת הרא"ש כר"ת ז"ל היאך סמך וכתב דמי שמשכנוהו אותו לפרוע חוב חבירו דפטור והלא לדברי ר"ת ז"ל אפי' לא משכנוהו אותו וזה פורע מעצמו חייב לפרוע לו וקושייא זו ק' ג"כ על הרא"ש בפסקיו שאחר שהביא דברי ר"ת סמך וכתב הירוש' ופירשו ולא פי' אותו בדעת ר"ת ז"ל ודוחק לומר דס"ל להרא"ש דכי היכי דר"ת כתב דהירוש' הוא פליג אגמ' דידן כן ג"כ פליג על הירוש' הלזה שהרי הי"ל לו להרא"ש לפרש זה והרב מוהרא"ש ז"ל כתב וז"ל ולתרץ לדעת הירוש' אפשר לומר אחד משני פנים הא' דמאי דקאמר התם אין לך נתפס כו' אלא ארנון וגולגלת לאו דוקא ארנון וגולגלת אלא דומייא דארנון וגולגלת שהחייב חייב בו מן הדין כלומר מדינא דמלכותא אז חייב לפרוע בעדו ודמי לפורע חובו לדעת ר"ת ז"ל כיון דה"נ מדינא דמלכותא חייב אבל שאר כל דבר שלא היה חייב מן הדין אם תפסו בעדו לחבירו לא נתחייב מעולם לשלם ודמי לזן לאשתו ובניו ונמצא לפ"ז שהכל תלוי בעיקר החיוב אם היה חייב מן הדין או לאו ולא איכפת לן אם מה שתפסוהו לחבירו שיפרע בעדו היה מן הדין התפיסה או לא שהכל תלוי בעיקר החוב וכמו שכתבתי וא"כ השתא אתי שפיר ר"ת ז"ל כריב"ל ור"י והתירוץ הב' הוא הפך זה שהעיקר תלוי בתפיסה אם אותו הנתפס התפיסוהו מדינא דמלכותא אז חייב לפרוע לנתפס אבל אם תפסוהו שלא כדין אז אפי' שעיקר החוב היה אמיתי אינו חייב לפרוע לו וטעמא הוי כמ"ש בע"ת בשער ע' בשם הרמב"ן וז"ל שאין לך נתפס על חבירו וחייב אלא כשתפסוהו על המס הקצוב והוא שלקחו ממנו בפי' בגלל פו"פ בשני עדים וטעם הדבר שהוא פטור מפני שהוא יכול לטעון כשתפסוך אתה או ממונך אם הם אנסוך שהרי שלא כדין משכונך

בעבורי שאין אדם עשוי לימשכן ע"ז מה לך עלי מאונסך דאע"ג דגרסי' בהגוזל בתרא בר מתא אבר מתא מעבט הא אמרי' התם הנ"מ באבולה דארעא וכרגא דמתא אבל בענין אחר הו"ל אונס ובאונס כיון שאינו כדין לא מחיי' אידך דמשמיא אנסו להאיך דאם פרעו מדעתו נמי פטור דהו"ל כמ"א כו' אי משום טעמא דמפייס הוינא ליה ומחיל כו' יע"ש: א"כ אף לר"ת ז"ל נמי דאמר דדוקא כשתפסוהו שלא כדין שלא פרע אלא מחמת התפיסה ודעתו לא היה לפרוע בעד חבירו רק דמשמייא אנסוהו לפיכך הוא פטור דנמצא דמשמייא אנסו ליה דסייעו לזה אבל בפור' מדעתו לא אנסוהו לפרו' אלא שמדעתו אזל ופרע לית דינא ולית דיינא דיהא פטור ומשו"ה חייב לדעת ר"ת ז"ל דהא ס"ל דלא חשיב הא מ"א וכן ג"כ לא חייש ליה טעמא דמפייס הוינא ליה כו' עכ"ל וב' התי' הללו רמזם ה"ה בפ"ת מה' חובל ומזיק ה"ו כמ"ש הרב יעש"ב :

והנה אמת התי' הב' הנזכר נראה לכאורה טפל בלי טעם מספיק דמה לי אם פרעו מעצמו ומה לי אם פרעו ע"י אונס דאף כשפרעו ע"י אונס לימא ליה מרצוני הייתי פורע לו אפי' אם לא היו מאנסי' אותי פרע לי אמנם אחר ההתבוננות נראה דיש טעם מספיק דכל שפרעו מרצונו בלי אונס הגוי המכריחו כי לא בעי למפרע ליה מצי אזיל בתר בע"ח גוי ולומר לו תבע את חובי שפרעתי בשביל פ' וכיון שמרצונו פרעו אף הגוי עושה רצונו וחוזר ותובע לזה חובו וכיון דביד זה לכופו לפורעו לגוי מחייבינן ליה שיפרע לישראל שפרעו אבל כשהגוי אנסו לזה שיפרע לו בשביל חבירו ולא רצה מעיקרא לתבוע לו השת' נמי לא ציית ליה הילכך אין בידינו לכופו לזה שיפרע לו דמשמייא רחימו עליה דאנסו לזה כנלע"ד ומה שיש לגמגם על תירוץ זה מסוגייא דפ' הכונס דנ"ח ע"א דאמרי' התם מהו דתימא מ"א בעלמא הוא כו' ואימא ה"נ מ"א מדעתו האי שלא מדעתו א"נ מ"א לית ליה פסידא הכא אית ליה פסידא יע"ש ומבואר מדברי התוס' שם דמדעתו אפי' אית ליה פסידא פטור טפי משלא מדעתו אפי' אית ליה פסידא כמ"ש לעיל וזה נראה הפך החילוק הנז' דשלא מדעתו אית לן לאפטורי טפי מדעתו עיין להרב בני יעקב דקצ"ב ע"ג ד"ה איברא שעלה לחלק שפיר בין כשאנסו הבע"ח בעצמו לפרוע כההיא דפ' הכונס דבהמתו שלו נפלה לגינה ונהנית דהוי כאילו הבע"ח בעצמו אנסו לפרוע לכשאנסוהו אחרים לפרו' חובו של זה כההיא דאנסוהו גוים לפרוע חוב חבירו דמצי למימר דמשמיא אנסוך ומ"מ לא הי"ל צורך למוהרא"ש ז"ל לחלק בין אנוסוהו לפרוע לפורע מדעתו שזה החילוק אין הדעת מקבלו לדעת ר"ת ז"ל דמעיקרא קושייא ליתא מדברי הירוש' הלז לדעת ר"ת ז"ל דודאי אף לדעתו ז"ל לא אמר דבפורע חובו של חבירו חייב לפרוע לו חבירו אלא בחוב שהוא ברור שזה חייב לזה אבל בחוב שאינו ברור

לא אמר ר"ת דחייב דא"כ שפיר איכא למימר דאין אדם נתפס על חבירו אלא בארנון וגולגולת דמשמע דבשאר חובות פטור אלא בחובות שאינו ברור כארנון וגולגולת דאע"ג דמדינא דמלכותא חייב מ"מ אין החוב ברור דאי משתמיט מגזבר המלך עד יעבור הזמן של המס מפטר מן המס המלך וכן בשאר אופנים של פיטור ואי לאו דדינא דמלכותא למעבט חד אחבריה לא הוה מיחייב למפרע אבל שאר חובות כה"ג דמצי מפטר נפשיה לא מיחייב אבל בחוב של הלואה שהחוב ברור לית דינא ודיינא לר"ת ז"ל לומר שזה יפרע חובו וזה יפטר והרב הגדול מוהרימ"ט ז"ל בח"א סי' קכ"ד כתב דאף לדעת החולקי' על ר"ת וס"ל דאף פורע חובו ש"ח פטור לפרוע דמצי טעין הוה מפייסנא ליה דוקא בשפרעו מדעתו פטור מפני שעשה שלא כהוגן שפרע שלא ברשות ועילא מצאו לפוטרו בטענה כל דהי דהוה מפייסנא ליה אבל אם באו עדים בחוב ברור ותפסו ממונו של זה ונפרעו ממנו אי חייב זה לפורעו מדינא דר"ן דכי היכי דנשתעבד לבע"ח נשתעבד לזה שנפרע ממנו ומחייבינן ליה לפורעו כההיא דפ' הכונס דנ"ח דאמרי' דכל שלא מדעתו ואית ליה פסידא לא חשיב מ"א וההיא דהירוש' דאמרי' אין אדם נתפס על חבירו אלא בארנון וגולגלת דמשמע דבשאר חוב פטו' ל"ק דהתם אין החוב ברור אבל כל שהחוב ברור ופרעו מדעתו פטור אבל שלא מדעתו חייב והיינו ההיא דפורע חובו ש"ח דחייב לפרוע לדעתם ז"ל ודבריו נכונים וברורים וראויים למי שאמרן:

ויש להביא ראיה לדבריו מדברי הירוש' דאחר דברי ריב"ל דאמר אין לך נתפס על חבירו וחייב אלא בארנון וגולגו' מסיים ר"א כל הנתפס על חבירו חייב ליתן לו חיליה דרב מן הדא הגוזל שדה ונטלוה מסיקי' אי מחמת הגזלן הוא חייב להעמיד לו שדה ולא שמיע ליה מה דאמר ר"י קנס קנסו בגזלן ע"כ מבואר יוצא מתוך דברי הירוש' דלפום מאי דלא שמיע ליה לרב ההיא דר"י דקנס קנסו בגזלן שמעי' ממתני' דהנתפס על חבירו חייב הפך דברי ריב"ל ועכ"ל דריב"ל בדליתיה לחוב ברור דומייא דחוב דגוזל שדה ונטלוה מסיקי' דאפי' שהלוה מחמת הגזלן אין כאן חוב ברור דמסיקי' הוא דנטלוה וכיון דקרקע אינה נגזלת ויש לו טענה גמורה ליפטר דמה"ט קאמר ר"י לפום קושטא דקנס קנסו חכמים ולא מדינא ולרב דלא שמיע ליה הא דר"י וס"ל דמדינא חייב אף שאין החוב ברור פשיט שפיר דכל שנתפס על חבירו חייב ליתן לו אף שאין חובו ברור ותפיסתו על חבירו:

וראיתי להרב בני יעקב בדף קצ"ב ע"ד שכתב וז"ל אך הדבר הק' על מוהרי"ט ח"א סי' קכ"ד שהוצרך לחלק בין ההיא דירוש' דאין אדם נתפס להההיא דפ' הכונס דההיא דאין לך נתפס על חבירו מיירי בשהיה יכול ליפטר והוא תימא שהרי בפורע חובו אע"ג דהיה יכול ליפטר נראה דדוקא מפני שהוא מדעתו וצ"ע עכ"ל: ולא ידעתי מה זו תמיה שהרי

דברי הרב מבוארי' דמשמע ליה דהכל תלוי במידי דיכול ליפטר דכל שאין בידו ליפטר וזה פרעו שלא מדעתו כגון שאנוסוהו לפרוע חייב ומה"ט אמרו בירוש' דכל חוב שאינו במס וארנון שאנוסוהו לפרוע בעד חבירו אפילו שלא פרעו אלא באונס כיון דהוי מודי דיכול ליפטר פטור חבירו מלפרוע ובפורע חובו של חבירו אע"ג דמדינא חייב באותו חוב ואינו יכול ליפטר עשאוהו חכמים כחוב שיכול ליפטר ואמרו דמצי למימר מפייס הוינא ליה וכיוצא מפני שעשה שלא כהוגן לפרוע חובו שלא ברשותו וההיא דהכונס משום דהוי מידי דאינו יכול ליפטר דכיון דנפלה הבהמה לגינה וניצולת בעשבים של חבירו דנמצא דחבירו ההנהו שלא מדעתו מה"ט אמרו דחייב לשלם לחבירו ודוק:

הכלל העולה דלדעת מהר"א ששון ז"ל לפי שיטת ר"ת ז"ל ור"ח ז"ל דבפורע חובו חייב לפרוע ולא מצי טעין מפייס הוינא ליה וכל כה"ג דמהני את חבירו מדעתו במידי דלא מצי פטר נפשיה בפורע חובו הברור של חבירו וכמשיב אבידתו וכקדם ברועי' ובמקלות להציל הצאן מפי הארי הבא לתוך הצאן דבריא היזיקא וכן בנפלה בהמתו לגינה ונחבטה בזרעים של בעל הגינה וניצולה מן הנזק ונפסדו זרעים של בעל הגינה וכן באנוסוהו לפרוע מס וארנון של חבירו דהוי דינא דמלכותא אע"ג דמצי פטר נפשיה באיזה אופן כל כה"ג חייב חבירו לפרוע לו אמנם אם פרע בעד חבירו מדעתו מידי דמצי פטר נפשיה מיניה כגון שפרע בעד חבירו לגוי או לישראל חוב שאינו ברור או איזה עלילה ודאי דפטור אף לדעת ר"ת ור"ח ז"ל שלא אמרו הם ז"ל אלא בפורע חוב חבירו הברור דטענת מפייס הוינא ליה לאו טענה היא לדידהו ז"ל אבל אם טוען איני חייב לו או פרעתי לו בהא אף לר"ח ור"ת ז"ל פטור וכן אם אנוסוהו לפרוע בעד חבירו חוב שאינו ברור ופרעו באונס אף בזה פטור לדעת ר"ח ור"ת דמצי א"ל מן השמים אנוסך וכן הוא לדעת מוהרימ"ט ז"ל ואין ביניהם אלא דלדעת מוהר"א ששון הירוש' שאמרו אין לך פורע בעד חבירו דחייב לשלם אלא בארנון וגולגלת דמשמע דבשאר חובות פטור מיירי אפי' בפורע חוב ברור דלדעת מוהרא"ש כל שאנוסוהו לפרוע אפי' חוב ברור פטור לכ"ע ומצי טעין מן השמים אנוסך ולדעת מהרי"ט דוקא כשאנוסוהו חוב שאינו ברור הוא אבל אם אנוסוהו לפרוע חוב ברור הו"ל כההיא דנפלה לגינה דמיחייב לשלומי:

וראיתי להרב החסיד כמוהר"י אלגאזי בספר שמע יעקב ד"א ע"ד שכתב וז"ל ועוד הוקשה לי מסוגיא זו דפרק הכונס דמסיק תלמודא דכל דאיכא תרתי פסידא ולאו מדעתיה תו ליכא דינא דמ"א ק' ממ"ש בירוש' כתבוהו הרי"ף והרא"ש ז"ל שלהי שני דייני גזירות ריב"ל אומר אין לך נתפס על חבירו דחייב לשלם אלא בארנון וגולגלתא ופסקוה הרמב"ם בפ"ח מהל' חו"מ והטור בח"מ סי' קכ"ח ולפי סוגיא דהכונס לא אדע

שכו"ל מאי אירייא ארנון וגולגתא דנקט בירושלמי דמשמע דבשאר חובות פטור חבירו והא כיון דנתפס ולאו אדעתיה דאיכא פסידא דחסריה ממונא ודאי חייב ולא דמי לפורע חוב דעלמא דחשבינן ליה מ"א דהא מדעתיה עביד כמ"ש התוס' התם אבל הכא בנתפס לפרוע דהוי תרתי פסידא ולאו מדעתיה אף בשאר חובות דלאו ארנון וגולגולת ליחייב ומאי אירי ארנון וגולגולת והוא פליא והדבר צריך לי תלמוד עכ"ל ואין ספק דאשתמיט מיניה דברי מוהרא"ש ומוהרי"ט והרב בני יעקב שכתבנו דכולהו הני רבוותא לא הוק' להם מדברי הירוש' הלזו אלא לשיטת ר"ת דס"ל דפורע חובו ש"ח דאי אפשר לו להפטר מאותו חוב דחייב דלדידיה ק' למה נקטו בירוש' ארנון וגולגלת אבל לשיטת התוס' דס"ל דפורע חובו נמי פטור ל"ק להו מידי מדברי הירוש' למה נקט ארנון וגולגלת דלדידהו ודאי דוקא בארנון וגולגלת דהוי דינא דמלכותא דמעבט חד אחבריה חייב אבל אם נתפס על חוב חבירו ופרעו פטור דמצי אמר ליה מי אמר לך דתפרע דאנא הוה מפייסנא ליה ואם אנסך שלא כדין אנסך ומן השמים אנוסך ומ"ש בפ' הכונס דהיכא דאית ליה פסידא ושלא מדעתו דחייב הוא משום דא"א לו ליפטר מאותו חוב דכשנפלה הבהמה לגינה אם לא היו עשבים של זה היתה הבהמה ניזוקת בודאי ולא מצי פטר נפשיה באופן אחר כמ"ש בשם מוהרימ"ט ז"ל א"נ לא אמרו בפ' הכונס דשלא מדעתו ופסידא דחייב אלא כשהאונס דשלא מדעתו בא מיד חבירו שאנסו החייב לפרוע חובו דהתם נמי בהמתו של חבירו שהניחה בעל הבהמה לצאת ונפלה לגינת חבירו והזיקה עשבים הו"ל כאלו הוא בעצמו הכריחו להציל ולהכי חייב מה שא"כ בדברי הירוש' שהאונס בא מיד אחר דהיינו שהמלוה לשמעון הכריחו ללוי שיפרע לוי בעבור שמעון וכל שהאונס בא מיד אחר מצי א"ל מן השמים אנסוך וכמ"ש בשם הרב בני יעקב ז"ל ודוק:

עוד ראיתי להרב הנז' שם ע"ג הביא תשו' מוהריב"ל ח"ג סי' י"א שכתב דמי שפדה שבוי אדעתא שישלם לו דמי פדיונו דחייב כיון דבריא היזיקא דשבי כולהו איתנהו ביה כמ"ש התוס' בפ' הכונס אע"ג דהוי מדעתו וכתב עליו דמה זו ראיה דהא איכא למימר דשבי דאיכא פקוח נפש מיחייב איהו לאצולי מדאורייתא בלי ממון והו"ל לאתויי מדברי הרא"ש בפ' ן' סורר דאין אדם חייב להציל נפש חבירו בממונו והביא ראיה מההיא דנרדף ששבר כלים של רודף פטור של כל אדם חייב ואם היה מחוייב להציל את הנרדף בממונו א"כ יפטר משבירת כלים של כל אדם שהרי ממון חבירו מחויב להציל וברשות שברם כדי להציל אלא עכ"ל דלא מיחייב יע"ש: וא"כ בפשיטות הי"ל למוהריב"ל ז"ל להביא ראיה מדברי הרא"ש הללו דמבואר בהדיא דאפי' בהצל' נפשו' לא מיחייב איניש לאצולי לחבריה בממוניה ומשתלם מיניה ומשם יוצא הדין פשוט לפודה את השבוי

עכ"ל: ולא ידעתי למה זה תמה על מוהריב"ל בזה ולא על המרדכי והגהו' אשירי שכתבו כדברי מוהריב"ל דהפודה את השבוי אין בו משום מ"א מטעמא דבריא היזיקא ולא נרגשו לומר דשמא לא יתחייב לשלם דמדאורייתא מיחייב לאצולי ועכ"ל דהם ז"ל פשיטא להו האי מילתא דכל דאית ליה ממון להציל את עצמו אין סברא לחייב לחבירו להצילו משלו אמנם הך מילתא קמספקא להו גבי שבוי דילמא לא מיחייב לשלם משום דהוו"ל כמ"א מנכסי חבירו ולא הוי כחיה גוררתו ולסטים שעליו דפ' בן סורר שכתב הרא"ש דהנזק ברור טפי לזה הביא ההיא דהכונס ודברי המרדכי דפ' ב' דייני גזרות דשבוי נמי חשיב בריא היזיקא ומיחייב לשלם:

ודע שרבינו ז"ל בפי"ב מה' אישות די"ט כתב וז"ל הלך בעלה ולותה ואכלה כשיבא חייב לשלם עמד אחר מדעת עצמו וזנה משלו אם יבא הבעל אינו חייב לשלם והר"ז איבד מעותיו מפני שלא ציוהו לזונה והיא לא לותה ממנו עכ"ל וכתב ה"ה מחלוקת במשנה ונפסקה הלכה בגמ' כחנן שהניח מעותיו על קה"ק והרשב"א כתב בפ' אין המודר דל"ג מסתברא לי דדוקא בפורע ומפ' שמחמת מזונות שחייב לה בעלה הוא נותן לה ובכה"ג הוא אינו חייב לשלם כיון שלא אמר לו שיפרע בשבילו והיא נמי אינה חייבת שהרי לא לותה ממנו ולא אכלה ממנו אלא בתורת פרעון חוב בעלה אבל במפרנס סתם חוזר וגובה שכל המפרנס סתם אינו מפרנס בתורת מתנה אלא בתורת הלואה וראיה מיתומים שסמכו אצל בה"ב דיתומים קטנים אינן יכולים להתנות ועוד מן היורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות דחייב בה"ב לשלם ולא אמרי' כיון דירד לתוכו סתם לא נתכוון אלא למתנה והאריך בזה עוד כתב ונ"ל דכיון שכן המפרנס אשת חבירו סתם הר"ז חוזר ונפרע מהבעל כיון שהבעל חייב במזונות אשתו בתנאי ב"ד דהו"ל כיורד לתוך שדה חבירו כדאמרן וה"ה לזן עבדו ושפחתו העברים דכל המלוה מזונות סתם לאלו כאלו מלוה לאדון עכ"ל ואין נראה כן דעת הראשונים אלא אפי' במפרנס סתם איבד מעותיו והטעם דיש חילוק בין סילוק נזק להבאת תועלת ואינו דומה זה ליורד לתוך שדה חבירו ונטעה דהתם מביא לו תועלת ומעלה קרקעו מה שא"כ הכא אינו מביא לו שום תועלת לבעל אלא מסלק ממנו נזק והר"ז כפורע חובו ש"ח שלא מדעתו שאינו חוזר ונפרע ממנו מכלום וכן אין לומר בזה שישתלם לפי שההנה את האשה וזן אותה לפי שהיא כבר היה לה מי שהיה מחוייב לזונה והוא הבעל ואלו לא זן אותה זה היתה נזונת מנכסי הבעל או היתה לוה ואוכלת והוא פורע נמצא שאינו מביא לו שום תועלת מחודש שכבר היה לה מי שמחוייב לעשות כן סוף דבר הר"ז כפורע חובו ש"ח ממש ואפשר שדינא של הרב ז"ל קיים בשזן ומפרנס סתם איניש דעלמא שחוזר ומשתלם ממנו אבל באשת איש

וכיוצא בו לא עכ"ל:

הנה העתקתי דברי ה"ה לבאר דבריו יען ראיתי להרב משנ"ל ז"ל ע"ד ה"ה וז"ל ומ"ש ואין נראה כן דעת הראשונים ז"ל אלא אפי' במפרנס סתם איבד מעותיו כו' כונת ה"ה ז"ל בזה סתומה ולא ידעתי במה הוא דחה דברי הרשב"א שהרי יסוד הרב ז"ל הוא לומר שהמפרנס סתם לאשה או לחברו מסתמא לא לשם מתנה הוא אלא לשם הלואה מההיא דיתומים שסמכו אצל בה"ב ומההיא דיורד לתוך שדה חבירו א"כ כיון שלא פי' דאדעתא ליטול מן הבעל סתמא דמילתא לאשה עצמה הלוה והבעל חייב במזונותי' א"כ זה שהלוה לה חוזר וגובה מדר"ן דהנושה בחבירו מנה כו' מוציאין מזה ונותני' לזה א"כ כל מה שדחה ה"ה ז"ל בין הנאת תועלת אסילוק הנזק לא אירייא כלל לפי יסוד הרשב"א ז"ל דכל זה שייך גבי מאמ"ח ופורע חובו אבל כאן כיון שהיא נטלה והיא החייבת דהבעל חייב מדין מוציאין מזה חייב הבעל לפרוע מה שנטלה וצ"ע כך הבנתי בדברי הרשב"א כמו שכתבתי לעיל אחר שכתבתי זה ראיתי להריב"ש בסי' תפ"א ולפ"ז ק"ל בדברי הרשב"א דלמה במפרנס ופי' בעד חוב שחייב לה בעלה במזונותי' הניח מעותיו על קה"ץ ומה בין המפרנס סתם אף שהיה חייב לה מעות לאשה אין האשה חייבת כלום לדעת הרב וא"כ בין בסתם בין במפרש הוי פורע חובו ש"ח וצ"ע:

אחר כל זה ראיתי תשו' להרשב"א במיוחסות סי' י"ד כו' ומעתה נתבארו דברי ה"ה ז"ל ומיהו עדיין לא יצאנו ידי שאלה שהקשינו מה בין זן סתם למפרש כיון שאין עליה שום חיוב ונשאר חילוק הרב ז"ל דק כחוט השערה ויש להתיישב בזה עוד עכ"ל וכל זה גרם לו להרב ז"ל שלא ראה דברי הרשב"א ז"ל עצמה שבחי' לפ' אין בין המודר דל"ג בשתי מקומות הא' בדל"ג ע"ב ד"ה עמד והוא בדק"ן ע"ב לחי' והשניה בדמ"ז ע"ב ד"ה לוה ובע"ח באים ונפרעין והוא דקנ"ד ע"ב לחי' ושם בדמ"ז מבוארי' דבריו יותר וההכרח שהכריח מתוך אותה סוגייא הוא זה דמפרנס אשת חבירו דפטור לחנן הוא דוקא במפרש לה שבתורת פרעון חוב העלה הוא דכל כה"ג הו"ל כאלו פי' בפי' לה שהיא לא תתחייב לו לא מצד שהלוה לה ע"מ לפרוע ממנה שהיא תטול מבעלה ותתן לו ולא ע"מ שהוא עצמו תתבע לבעלה ומשעבוד נכסי בעלה יפרע ההלואה דכיון שפי' שבתורת פרעון חוב בעלה הוא נתן לה אין כאן חיוב הלואה לאשה כלל ולא לבעלה אמנם במפרנס וזן אותה סתם הו"ל כאלו אמר לה אני מלוה לך מזונות אלו ע"מ ליפרע מבעלה ולא ממנה כלומר שהיא תגבם מבעלה וישלם לו והטע' דמפרשי' הכי בזן אותה סתם הוא מפני דכיון דלא פי' בפי' להלואה לה וגם לא לפרעון חוב בעלה ולא למתנה ואין אדם מהנה את חבירו סתם במתנה כדמוכח ההיא דיורד לתוך שדה חבירו ע"כ לפרש דה"ק לה הנני זן אותך

ע"מ ליפרע מבעלה ולא ממנה והיינו ברייתא שאת נהנית לי דמינה דייק בש"ס דחילופין לאו כגדולים דמו משום דשרינן ליה ללוה כלומר להתפרנס מהם ולחייב נכסי הבעלה באכילתה דבאכילתה נתחייב הבעל לשלם ונמצא כאלו החליפה נכסי הבעל בפירות אלו כיע"ש:

באופן דמתוך ההיא דיורד לשדה חבירו הוליד הרשב"א דזן ומפרנס אשת חבירו סתם לא למתנה איכוון ולא להלואה לעצמה ע"מ ליגבות ממנה אלא כאלו הלוה לה ע"מ ליגבות מבעלה ולא ממנה יע"ש ולזה דחה שפיר ה"ה ז"ל דמההיא אין ראיה לומר דלא לשם מתנה איכוון בזן ומפרנס אשת חבירו סתמא דשפיר איכא למימר דכל שלא פירש לשם הלואה ודאי לשם מתנה לבעל או לאשה איכוון ולא דמי להההי' דיור' לשדה חברו דמביא לו תועלת לבעל השדה ומעלה קרקעו ומהנהו אבל בזן ומפרנס אשת חבירו אינו מביא לו שום תועלת לבעל במה שזן את אשתו ומהנה אותו אלא שמסלק ממנו היזק דפורע חובו וכל כה"ג שפיר מצינן למימר דלשם מתנה איכוון ולא לשם הלואה גם ליכא למימר דכיון דלאשה עצמה מהנה לה במה שמאכיל ומפרנס לה והו"ל כההיא דיורד לתוך שדה חבירו א"כ איכא למימר דלא לשם מתנה קיהיב אלא לשם הלואה ע"מ להשתלם מבעלה לזה כתב ה"ה דלאשה נמי לא קמהני לה דההיא דיורד לתוך שדה חבירו כו' דהתם אם לא היה יורד זה ומעלה קרקעו ודאי שלא היה נמצא אחר לנוטעו אבל הכא אם לא היה זה היה נמצא אחר כיון דמחוייב בעלה לזונה וכל שהיה נמצא אחר לזונה ע"מ להשתלם מבעלה זה שזנה ופרנסה סתם אם כוונתו להלות לה ע"מ להשתלם מבעלה היה לו לפרש וכל שלא פירש איכא למימר דלשם מתנה איכוון או לשם פרעון חוב בעלה כמ"א ובכן מ"ש הרב מ"ל ז"ל בסוף דבריו שק' על הרשב"א מה בין זן סתם למפ' כיון שאין עליה שום חיוב לא קשיא ולא מידי דאיכא בינייהו טובא דבמפרש לה לשם הלואה חיובא רמיא עלה לפרוע הלואתה והיא היא קמחייבא אי אית לה וכי לית לה מוציאין מבעלה אבל בזן אותה סתם הו"ל כאלו הלוה לה ע"מ ליגבות מבעלה ולא ממנה וכמבואר מדברי הרשב"א בחי' ודוק:

וראיתי להר"ב מח"א בחי' על רבינו בה' אישות שכתב עמ"ש ה"ה ז"ל ואין נראה כן דעת הראשונים אלא אפי' במפרש סתם אבד מעותיו כו' וז"ל לא ידעתי זה דהא כל המ' כתבו דלותה היא שגובה מן הבעל דשליחותיה דידיה קעבדא ובפרנסה ג"כ כיון דלשם הלואה נתנם ומוהר"מ כתב דכל היכא דהיא פטורה הבעל נמי לא מיחייב עכ"ל ולפי האמור בהכרח הרשב"א בפרנסה סתם לאו לשם מתנה איכוון אלא לשם הלואה לה ע"מ להשתלם מבעלה הוא מההיא דיורד לתוך שדה חבירו כו' שפיר דחו הראשונים

דמההיא ליכא ראיה להא דהכא כיון דליכא תועלת והנאה במזונות אלו שהוא זן אותה לא לבעל ולא לאשה שפיר איכא למימר דאלו היה מכוין להלואה ולא למתנה היה לו לפרש דלשם הלואה הוא נותן לה ולא לשם מתנה :

עוד כתב הר"ב מח"א עמ"ש ה"ה ז"ל ואלו לא היה זן אותה היתה נזונת מנכסי הבעל או היתה לוה ואוכלת כו' וז"ל ק"ק דגם אם היתה נפרעת ממנו וכ"כ רש"י והרשב"א עכ"ל והא ל"ק מידי דכונת ה"ה ז"ל לומר דהא דזן את אש' חבירו לא דמי' לההי' דיורד לתוך שד' חבירו להכרי' דלשם הלואה איכוון ולא לשם מתנ' דהתם התועלת וההנאה שעשה זה לתוך שדהו לא היה מוצא במקום אח' שיעשו לו דרך מתנה הילכך חייב לשלם לו מה שההנהו כל שלא פי' דלשם מתנה איכוון. אבל זן אשת חבירו שהיא היתה ניזונת בלא"ה או מנכסי בעלה או בהלואה מאחרים בפי' ע"מ שישתלם מבעלה אם זה איכוון לשם הלואה ע"מ שישתלם מבעלה היה לו לפרש דלשם הלואה על מנת שישתלם מבעלה קא מכוון דכיון דבהנאה זו שעשה לה היה בא לה ממקום אחר שפיר איכא למימר דזה שלא פי' אפשר דלשם פרעון חוב בעלה הוא נותן לה או לשם מתנה ודוק:

עוד כתב הרב מח"א ז"ל והר"ן בנדרים דל"ג ע"ב כתב ע"ד הרשב"א דנהי דלאו בתורת מתנה קעביד מיהו סתמא זו אדעתא דבעל קנחית ולא אדעתא דידה שכבר הוא יודע שאין לאשה נכסים ע"כ ודבריו תמוהים ג"כ דנהי דאין לאשה נכסים יפרע מן הבעל מדר' נתן והכי כתב הר"ן בפ' השותפים דמ"ז ע"ב גבי האומר לאשתו קונם שאיני נהנה לך לווה ובע"ח באים ונפרעים ממנו עכ"ל ולא ידעתי דודאי כל שלותה בפי' בדרך הלואה חייב בעלה לשלם מדר' נתן אבל בזן לה סתמא דאיכא למימר דאדעתא דבעל קנחית ולאו אדעתה דידה לומר שנתחייב היא בהן כדי שתוכל לגבות מבעלה ולהגבותו דלאו כ"ע דינא גמירי דהפורע חוב חבירו פטור מלשלם כדי שנאמר דודאי זה לשם הלואה לדידה קמכוין שפיר איכא למימר דזה לשם פרעון חוב בעלה איכוון ולחזור ולגבות ממנו:

ודע שבראיה שהביא ה"ה ז"ל בשם הרשב"א דהזן את חבירו סתם לא לשם מתנה איכוון אלא לשם הלואה מיתומים קטנים שסמכו אצל בה"ב ויתומי' קטנים אינן יכולים להתנות וראיתי להר"ב גד"ת בדשנ"ג ע"ג שכתב וז"ל וזה תימא דערביך ערבא צריך ויתומים קטנים גופייהו מנ"ל דמיחייבי לפרוע למפרנס אותם סתם והרי הרי"ף ז"ל גדול הפוסקים בפה מלא [אמר] דהמפרנס יתום בסתם הניח מעותיו על קה"ק ויתום זה שהכניסו לחצירו מבואר הוא דהוי ממש יתומים שסמכו כו' עכ"ל ולע"ד אין ספק דאף הרי"ף ז"ל אזיל ומודה להההיא דיתומים קטנים שסמכו אצל בה"ב דמיחייבי יתומים לפרוע למפרנס אותם בסתם דהרי אמרו דבע"הב דינו כאפוטרופוס לכל דבר כמ"ש הטור

בסי' ר"ץ סל"א וכיון שדינם כאפוטרופוס לכל דבר ודאי דמיחייבי לפרוע ולדעת הרא"ש דאפי' בקטנים פחות מעונת הפעוטות דלאו בני תנאי נינהו אלא דהרשב"א ז"ל סבור דכיון דלאו בני תנאי נינהו הו"ל כמפרנס אותם לשם הלואה ומיחייבי לפרוע מינה יליף לסתם בני אדם דכל שזן אותם בסתם הו"ל כמפרש לשם הלואה כיתומי' קטנים דלאו בני מעבד תנאי נינהו דאמרי' דסתמא לשם הלואה הוא אמנם הרי"ף ז"ל ושאר מפרשי' ס"ל דדוקא ביתומים קטנים אדרבא משום דלא מהני בהו תנאי משו"ה אמרי' דסתמא לשם הלואה הוא דכיון דאינו יכול להתנות בפי' כיון דקטנים נינהו משו"ה לא התנה בפי' עמהם לשם הלואה אבל בגדולים ושאר בני אדם דיכולים להתנות עמהם לשם הלואה כל שלא התנה עמהם לשם הלואה אמרינן דלשם מתנה איכוון וזה נראה דעת מרן ב"י ז"ל בדעת הרי"ף דבסי' קכ"ח מחו' ב' שאחר שהביא תשו' הרי"ף ז"ל שהביא בעה"ת ז"ל כתב וז"ל ונראה דאם היתום היה קטן אפי' אין לו בידו משל

פרק י

הלכה ה

שורש כופר אחד ולא ב' כופרים שור **של ב' שותפים שהרג כל א' משלם כופר שלם.** הנה אמרי' בפ' שור ושנגח ד"מ ע"א משבח ליה רבא לר"ן בדרב אחא בר יעקב דאדם גדול הוא א"ל לכשיבא לידך הביאהו לידי כי אתא לגביה א"ל בעי מינאי מילתא בעא מיניה שור של ב' שותפים כיצד משלמי' כופר משלם האי כופר והאי כופר כופר א' אמר רחמנא ולא ב' כופרים האי חצי כופר והאי חצי כופר כופר שלם אמר רחמנא ולא חצי כופר אדיתיב וקמעיין בה א"ל תנן חייבי ערכין ממשכנין חייבי חטאות אין ממשכנין חייבי כופרים מאי כיון דכפרה הוא כחטאת ואשם דמו מחמר חמי' עליה ולא בעי משכוני' א"ד כיון דלחבריה הוא דבעי מיתבא ליה ממונא הוא ולא לגבוה ולא חמיר ליה ובעי משכוני א"כ כיון דהוא לא חטא וממונא הוא דאזיק לא חמיר מילתא עליה ובעי למשכוני א"ל שבקן אסתגר בקמייתא ופי' רש"י הסגרתי ונאלמתי בראשונה ע"כ : **ושמעתי** מפה קדוש הרב המובהק כמוהר"י הלוי אשכנזי ז"ל שהיה אומר דהבעיא (הב' דקמבעייא ליה לרב אחא בי"ע אי ממשכני' על הכופר או לא החזיק הבעייא הראשונה דקמ"ל אי שור של ב' שותפים משלמי' בין ב' את הכופר או לא אי משום דכופר א' ואי משום דכופר שלם בעי' ולא חצי כופר דאי הוה פשיטא ליה בבעייא שניה דממשכני' על הכופר ממילא הוה נפשט הבעייא הא' ששור של ב' שותפים לא היו משלמי' כופר כלל אי משום דכופר א' אמר רחמנא ולא ב' כופרים ואי משום דכופר שלם אמר רחמנא ולא

חצי כופר והיא היא טעמא דמתני' דקתני התם במ' מכות ד"ג גבי ד' דברים נאמרו בעדי זוממים כו' ואין משלמי' את הכופר וה"ט ודאי דכופר אחד אמר רחמנא ולא ב' כופרי' או כופר שלם אמר רחמנא ולא חצי כופר ומשו"ה לא [הוו] עדי' זוממי' לשלם דאי משלם האי כופר והאי כופר כופר א' אמר רחמנא ולא ב' כופרי' ואי משלם האי חצי כופר והאי חצי כופר כופר שלם אמ"ר ולא חצי כופר אבל השתא דמספ"ל אי חייבי כופר ממשכני' אותם או לא איכא למימר דטעמא דעדים זוממי' אינן משלמי' את הכופר הוא מהטעם שכתב הריטב"א בשיטתו שם וכיון דמס"ל אי ממשכני' אותם ולא איפשיטא הילכך מספיקא אין ממשכני' אותם וכיון שהוא היה יודע בעצמו שלא היה כמו שהעידו העדי' לא היה נותן וכיון שכן אין כאן דין הזמה עכ"ל הרשב"א ובכן כשהיה מעיין ר"ן בבעייא ראשונה והיה רוצה לפשוט הס' מהך דמכות דעדים זוממי' דאין משלמים כופר והוה בעי מימר טעמא דלא מצו לשלם לא חצי כופר כל א' ולא ב' כופרים ובזה הוה נפשטא הבעייא אבל היה מעיין דאפשר דמה"ט היו משלמים או ב' כופרים או חצי כופר כל א' ומה שאין עדים זוממים משלמים הוא מטעם הריטב"א דאין כאן דין הזמה משום דאין ממשכנים אותם והם מאליהם אינן נוטלים כיון שיודעים שלא היה כמו שהעידו העדים ואין כאן דין הזמה לכן כששאל לו הבעייא השניה אי ממשכני' על הכופר השיב שפיר שבקן אסתגר בקמייתא כלומר דבכלל בעייא ראשונה בכלל' היא הב' דאי לא הרי נפשטה הראשונה עכת"ד הרב ששמעתי ונומיתי לו דאין זה נכון דמה שייכות יש לזוממין עם שור של ב' שותפים דזוממי' ודאי בין שניהם לא היו מחייבי' לבע"ד אלא כופר א' ומשום ועשיתם לו כאשר זמם לאחיו היו חייבים הם לשלם בין שניהם הכופר שהיה הבע"ד חייב כמו משלשין בממון שם ד"נ ומשום קנסא ולא היו נפטרים מטעם כופר א' אמר רחמנא ולא ב' כופרים או ולא חצי כופר שהם אינן משלמים מתורת כופר אלא מתורת קנס שהיו רוצים לחייב לבע"ד ובודאי דהפיטור שלהם הוא משום דלאו בני כפרה נינהו כמ"ש הריטב"א והרמב"ן וא"כ בלתי הבעייא השניה לא היה נפשט הבעייא הראשונה דאם העדים היו פטורים ודאי שלא היו נפטרים אלא מטעם דלאו בני כפרה ובמ"ש הרמב"ן שם ולא מטעם כופר א' אמר ולא ב' כופרי' א"נ ולא חצי כופר דבהם לא שייך האי טעמא כיון דהם משלמים מתורת קנס ולא משום חיוב כופר אבל בשור של ב' שותפים אי בעייא ליה שפיר כיון דהן משלמים מתורת כופר ודוק ודע דלתי' הריטב"א ז"ל שם במכות ק' אמאי לא פשיט הבעייא בקמא מההיא דת"ר דעדים זוממים אינן משלמים את הכופר דמוכח מינה דאין ממשכנים על הכופר וליכא למימר דמשום דהבריית' דמספ"ל אי ממשכני' או לא משו"ה תני דאין משלמין את הכופר

דליתא דמשום ספיקא לא הו"ל למיתני אין משלמים כיון דאי תפס לא מפקינן מיניה וכעת צ"י :